

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet kemijskog
inženjerstva i tehnologije

Zavod za mehaničko i toplinsko procesno inženjerstvo

Procesi prijenosa i separacija

V. PREDAVANJE

Transport Phenomena and Separation Processes

Ak. god. 2019./2020.

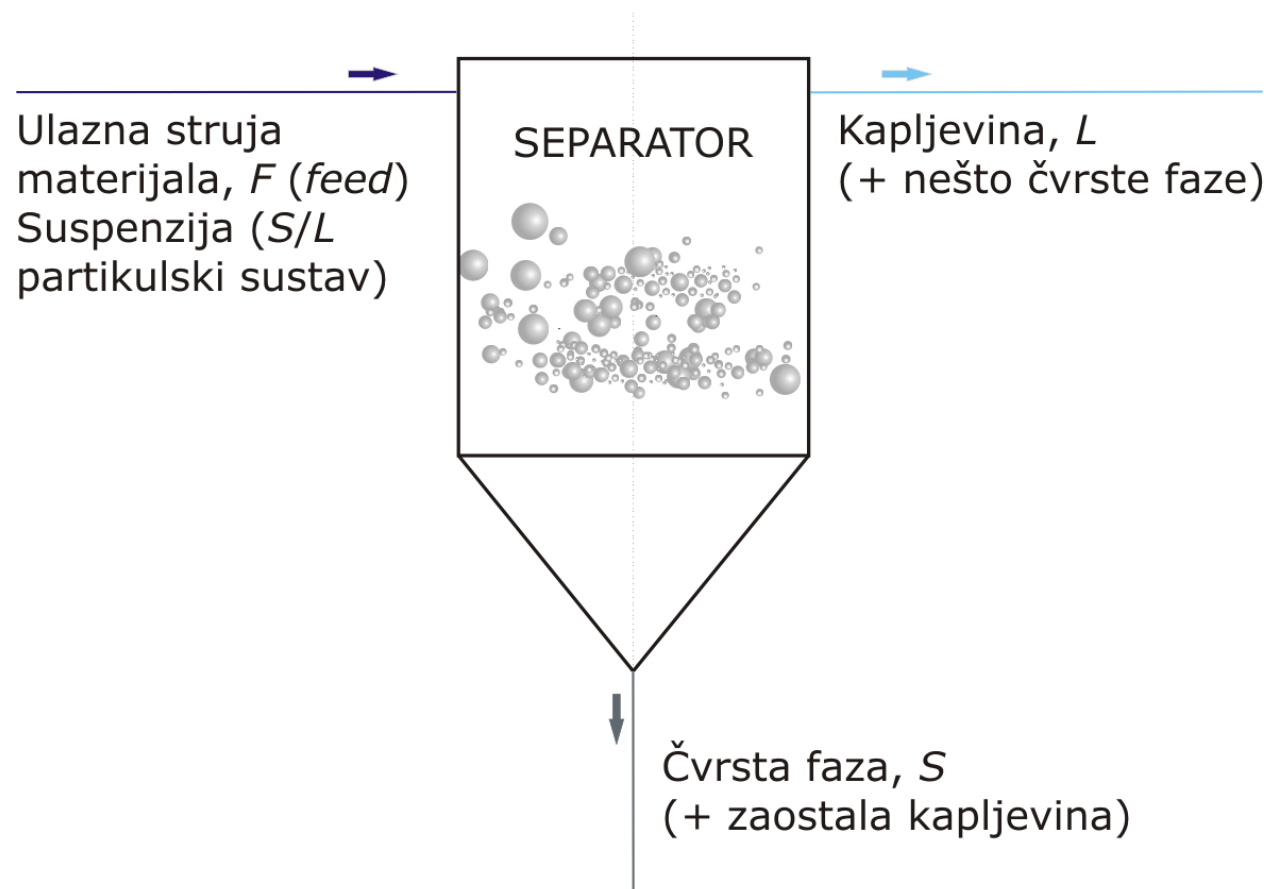
Zagreb, 26. ožujka 2020.

Tablica 1. Primjeri partikulskih sustava.

PRAŠKASTI SUSTAVI (PRAŠCI)	Šećer, brašno, škrob, pijesak, pigmenti, prah tonera
KAPLJEVITE MJEŠAVINE: EMULZIJE (L/L) & SUSPENZIJE (S/L)	Mlijeko, maslac, krv, boja
MJEŠAVINE ČVRSTOGA (S/S)	Stijene, sedimenti, farmaceutici
AEROSOLI (L/G+S/G)	Magla, sprejevi, inhalatori
PLINOVITI MJEHURIĆI U MEDIJU	Kreme (G/L) i pjene (G/S)
AGLOMERATI – OKRUPNJENE MATRICE	Granule, pelete, itd.

Procesi separacije u sustavima čvrsto–kapljevito (S/L partikulskim sustavima) provode se s ciljem odvajanja sadržanih faza (S , L) iz suspenzije kada nam je potrebna:

- i. Čvrsta faza,
- ii. Kapljevina,
- iii. Obje faze,
- iv. Niti jedna faza (u slučajevima sprječavanja onečišćenja vode).

Slika 1. Shematski prikaz separatora.

Idealno odvajanje S/L partikulskog sustava podrazumijeva da je u jednoj izlaznoj struji materijala prisutna isključivo kapljevita faza, a u drugoj samo čvrsta faza, suhe čvrste jedinice.

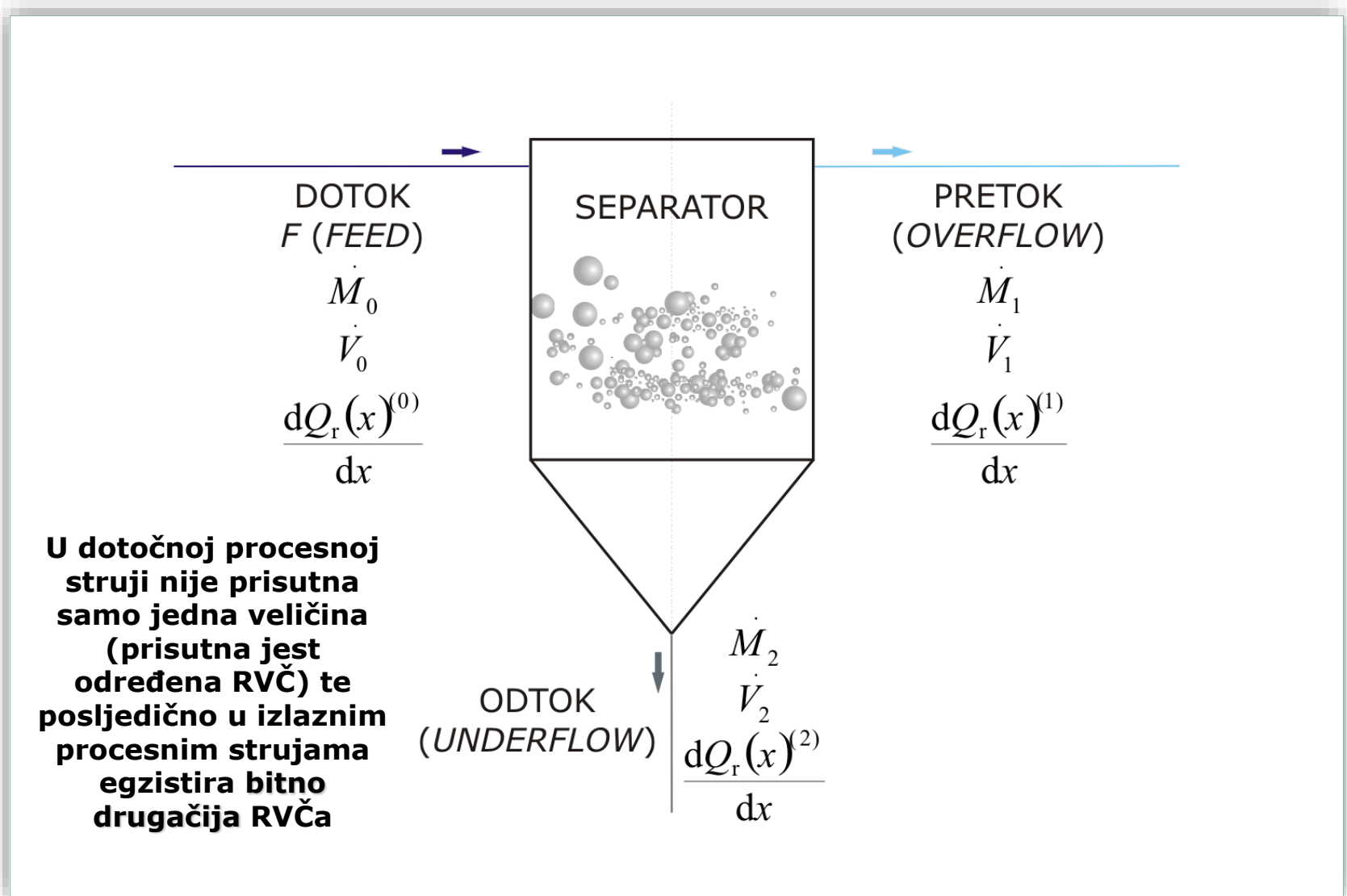
No, niti jedan separacijski uređaj (separator) ne može postići idealno odvajanje. Stoga, u pojedinim izlaznim strujama materijala egzistiraju obje faze (struja čvrstih jedinica + zaostala kapljevina & struja kapljevine + nešto čvrste faze).

Neidealnost separacijskog procesa/separatora iskazuje se:

- i. Djelotvornošću odvajanja – masenim udjelom čvrste faze koja je separirana,
- ii. Udjelom zaostale kapljevine (vlage) u čvrstom dijelu.

Procesi separacije u sustavima čvrsto-kapljevito
(S/L partikulskim sustavima)

Slika 2. Shematski prikaz separatora s pripadajućim RVČa.

Bilanca tvari za separator

$$\dot{M}_0 = \dot{M}_1 + \dot{M}_2$$

Bilanca tvari za svaku veličinsku frakciju prisutnu u dotoku odnosno
bilanca tvari za određenu veličinu x

$$(\dot{M}_0)_x = (\dot{M}_1)_x + (\dot{M}_2)_x$$

Masa svih čvrstih čestica veličine x u dotoku i u jedinici vremena (protok)

Ukoliko ne postoji usporedni proces promjene veličine čestica (proces okrupnjavanja, usitnjavanja)

Uzevši u obzir da se pripadajuća raspodjela veličina čestica (RVČ) u pojedinim procesnim strujama iskazuje udjelom (masenim, volumnim, brojčanim) čestica određene veličine x u promatranom kolektivu odnosno da je $dQ_r(x)$ udio čestica u promatranom veličinskom razredu (intervalu) slijedi:

$$\dot{M}_0 \frac{dQ_3(x)^{(0)}}{dx} = \dot{M}_1 \frac{dQ_3(x)^{(1)}}{dx} + \dot{M}_2 \frac{dQ_3(x)^{(2)}}{dx}$$

Masa čestica veličine x u dotoku i u jedinici vremena (protok)

UKUPNA DJELOTVORNOST SEPARATORA

Omjer mase separiranih čvrstih čestica u odtoku i mase čestica u dotoku (ulaznoj struji materijala)

$$E_T = \frac{\dot{M}_2}{\dot{M}_0}$$

Ili primjenom osnovne bilančne jednačbe (bilance tvari za separator):

$$E_T = 1 - \frac{\dot{M}_1}{\dot{M}_0}$$

Za pojedini grubodisperzni sustav

Vrijednost ukupne djelotvornosti separatora svojstvena je pojedinom grubodisperznom sustavu budući znatno ovisi o veličini prisutnih čestica odnosno RVČa u ulaznoj struji materijala (dotočnoj suspenziji). Čestice različitih veličina bit će separirane različitom učinkovitošću odvajanja.

Stoga, ovako definirana ukupna djelotvornost istinu je nepogodna za generalnu ocjenu djelotvornosti separacijske jedinice.

Valja uzeti u obzir koncept frakcijske djelotvornosti.

U dotočnoj procesnoj struji nije prisutna samo jedna veličina već egzistira određena RVČa. Neke jedinice bit će separirane i završit će u odtoku (veće), a one manje neće te završavaju u pretoku.

Posljedično, u izlaznim procesnim strujama egzistira bitno drugačija RVČa od one prisutne u dotoku.

Jedinice istih veličina x završavaju u različitim izlaznim strujama!!!

Kako je moguće da jedna jedinica veličine x završi u odtoku, a druga iste te veličine x završi u pretoku (odnosno ne bude separirana)???

Frakcijska djelotvornost, $\mathcal{T}(x)$ jest djelotvornost odvajanja pojedine veličine x odnosno to je vjerojatnost kojom će čestica točno određene veličine x u ulaznoj struji materijala biti separirana (završiti u odtoku).

Za slučaj dovoljno velikog broja jedinki jednake veličine x u ulaznoj struji materijala, $\mathcal{T}(x)$ odgovara vjerojatnoj vrijednosti brojčanog udjela separiranih jedinki (onih u odtoku).

Frakcijska djelotvornost, $T(x)$ izračunava se iz ukupne djelotvornosti separatora i raspodjela veličina čestica sadržanih u pojedinim strujama materijala (dotoku, pretoku, odtoku).

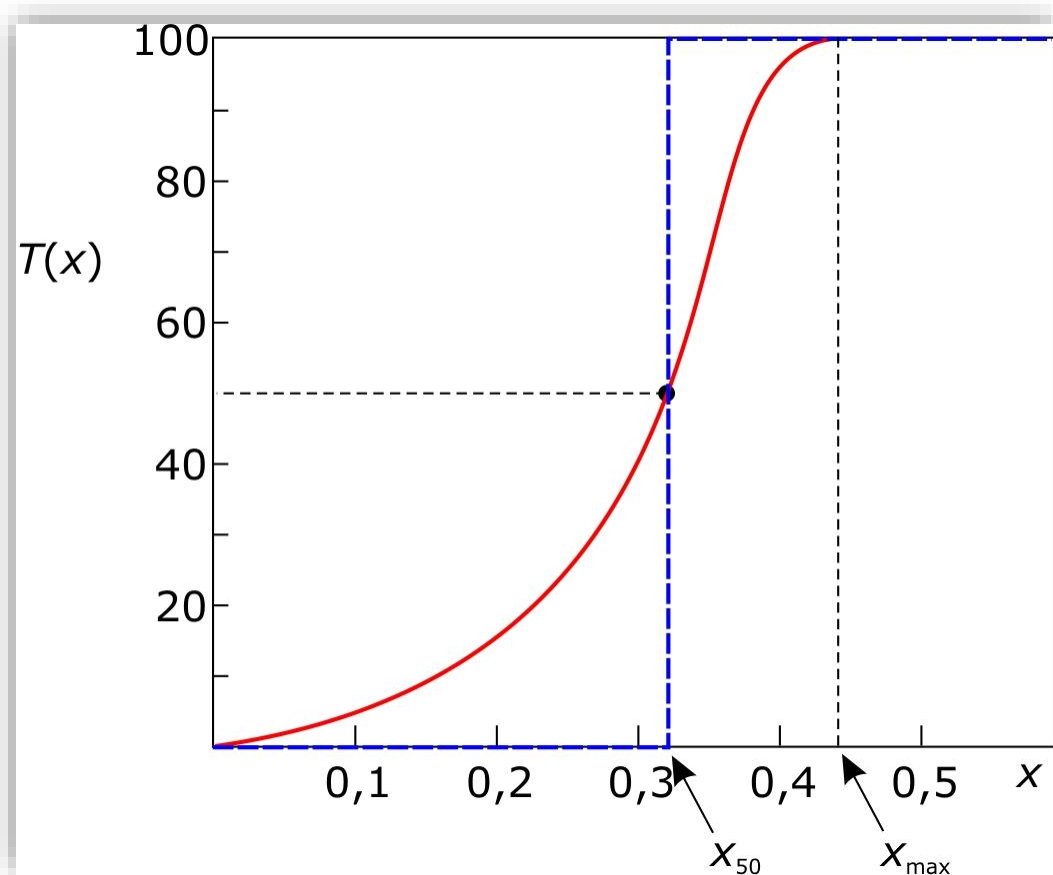
$$T(x) = \frac{(\dot{M}_2)_x}{(\dot{M}_0)_x}$$

$$T(x) = \frac{\dot{M}_2}{\dot{M}_0} \frac{\frac{dQ_3(x)^{(2)}}{dx}}{\frac{dQ_3(x)^{(0)}}{dx}}$$

$$T(x) = E_T \frac{dQ_3(x)^{(2)}}{dQ_3(x)^{(0)}}$$

$$T(x) = 1 - (1 - E_T) \frac{dQ_3(x)^{(1)}}{dQ_3(x)^{(0)}}$$

Krivulja frakcijske djelotvornosti jest funkcija vjerojatnosti (probability function) odvajanja pojedine veličine x iz ulazne struje materijala (suspenzije). Tipična krivulja je S oblika.

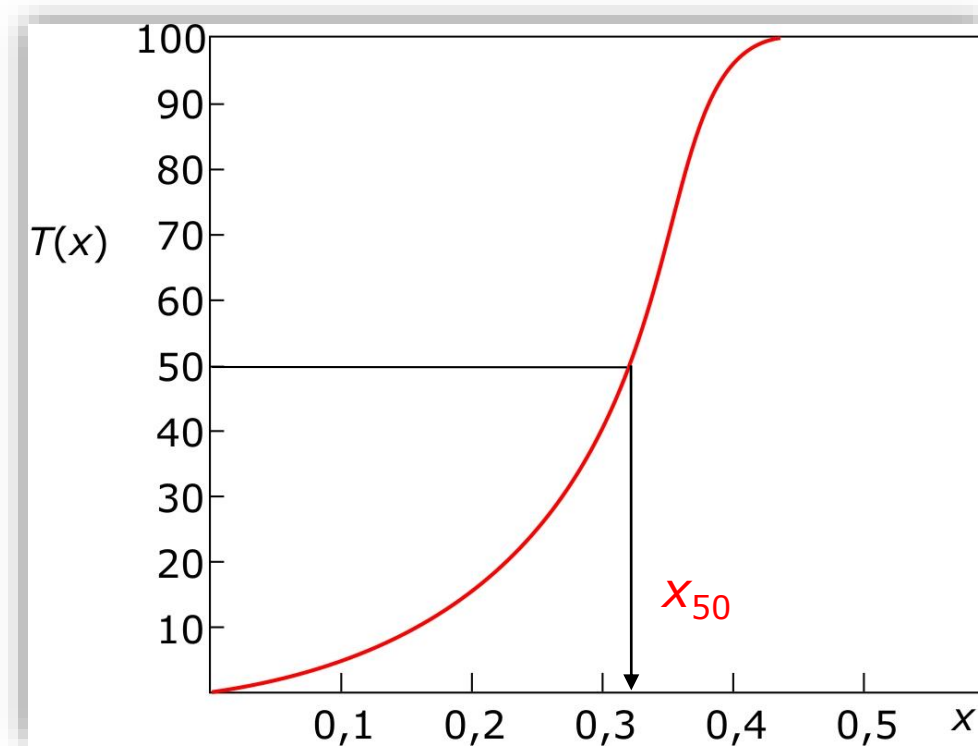

- i. Značajka razdvajanja, x_{50} (*Cut size*),
- ii. Granica razdvajanja, $x_{gr.}$ (*Limit of separation*),
- iii. Oštrina razdvajanja, $\kappa_{25/75}$, $\kappa_{10/90}$ (*Sharpness of cut*).

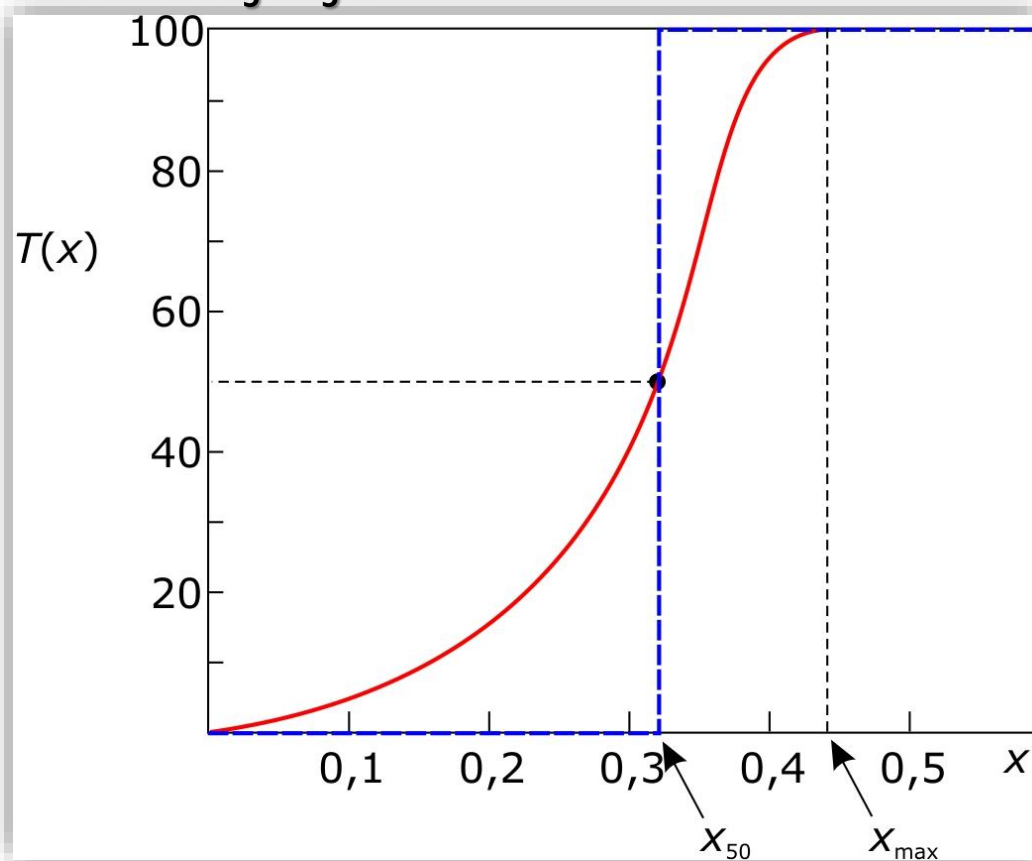
Značajka razdvajanja (*Cut size*)

- veličina koja odgovara 50%-tnoj vjerojatnosti odnosno vrijednosti frakcijske djelotvornosti 50% – jednakovjerojatna veličina (*equiprobable size*), x_{50}
- koristi se kao značajka razdvajanja određene separacijske jedinice

Granica razdvajanja (*Limit of separation*)

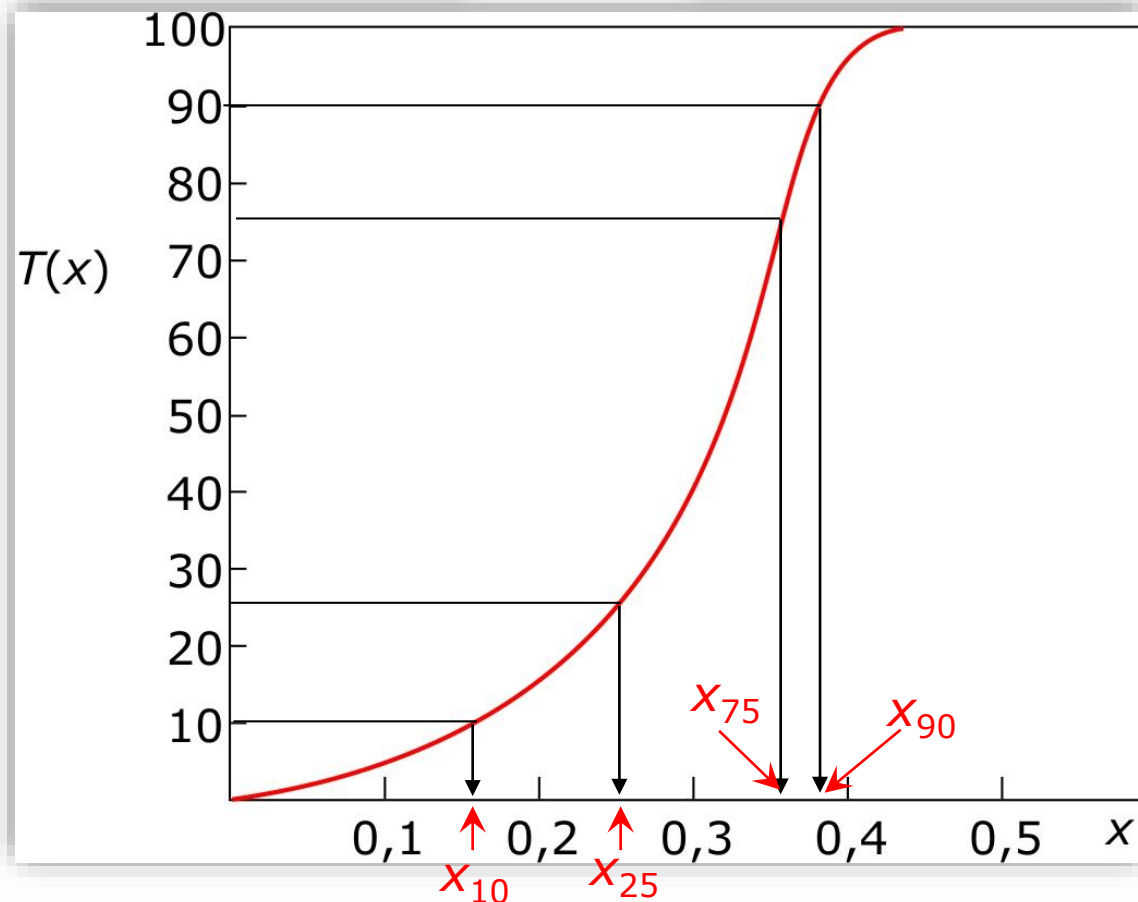
- veličina iznad koje je frakcijska djelotvornost 100% za sve preostale veličine, $x_{gr.}$ odnosno x_{max}
- u praksi uzima se veličina koja odgovara 98%-tnoj djelotvornosti – približna granica razdvajanja

Oštrina razdvajanja (*Sharpness of cut*)

$$\mathcal{K}_{25/75} = \frac{x_{25}}{x_{75}}$$

$$\mathcal{K}_{10/90} = \frac{x_{10}}{x_{90}}$$

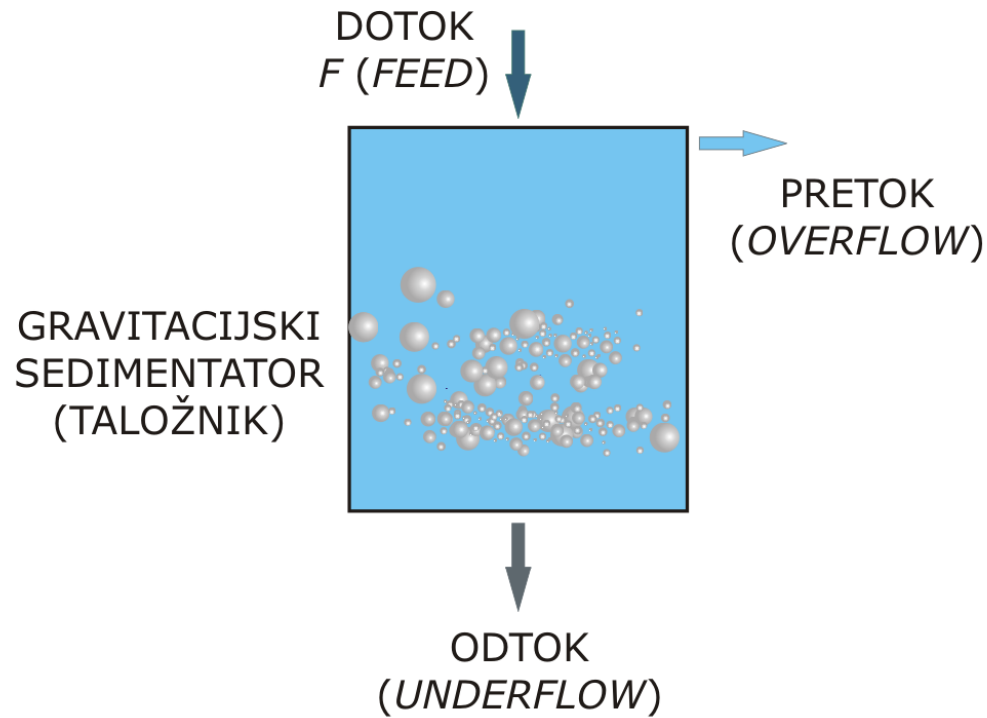

Sedimentacija jest proces odvajanja čvrste i kapljevite faze na osnovu sadržane razlike u gustoćama pojedinih faza. Stoga, i razliku u gustoći čvrste i kapljevite faze nazivamo pokretačkom silom procesa sedimentacije. Ovisno o tome koje polje sile se primjenjuje u ostvarivanju ovakve pokretačke sile razlikujemo *gravitacijsku sedimentaciju (taloženje)* & *centrifugalnu sedimentaciju*.

Karakteristika svake sedimentacije jest da je kapljevina ograničena, a čvrste jedinice slobodne u kretanju.

Gravitacijskom sedimentacijom (taloženjem) se čvrsta faza odvaja od kapljevite poradi djelovanja polja sila teže (pokretačka sila jest gravitacija) s ciljem da se osigura visoki efekt zgušnjavanja u odtoku (ugušćivanje) i visoki stupanj izbistrenja u pretoku (bistrenje).

Shodno tome, odgovarajuće procesne jedinice (*šaržne* ili *kontinuirane*) nazivaju se gravitacijskim sedimentatorima (taložnicima), te ugušćivaćima (dizajnirani u svrhu dobivanja mulja – taloga) & bisticima (posebno dizajnirani za dobivanje pretoka sa što manjim udjelom čvrstog).

GRAVITACIJSKI SEDIMENTATORI (TALOŽNICI)

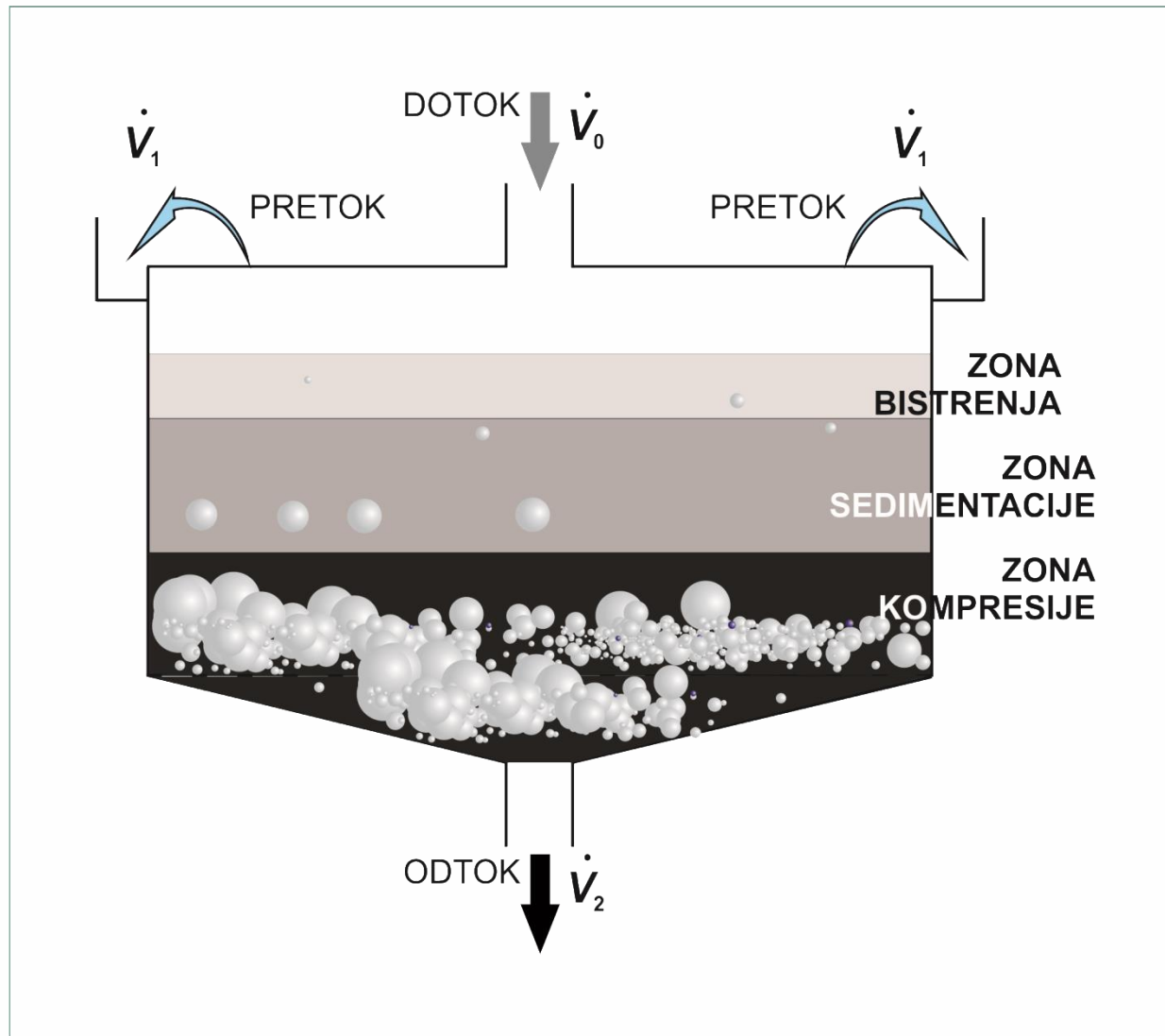

GRAVITACIJSKI SEDIMENTATORI (TALOŽNICI)

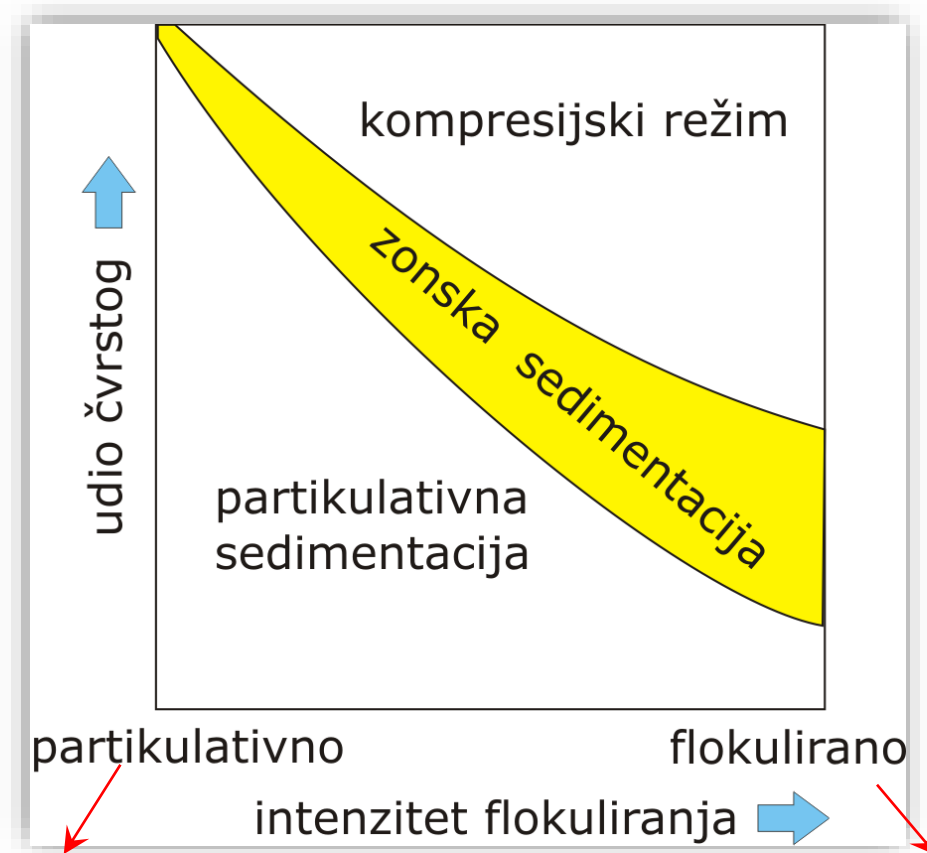

U gravitacijskom sedimentatoru (taložniku) formiraju se tri karakteristične zone: bistra, sedimentacijska te kompresijska zona. U svakoj od njih prevladava određeni režim sedimentiranja.

Individualne jedinke

Klasteri manjih jedinki

(diskretne sastavnice materijala)

(aglomerati)

Partikulativna sedimentacija je karakteristika suspenzija kod kojih nema granične plohe između bistrice i sedimentacijske zone.

Brzina takve sedimentacije određena je primarnim svojstvima grubodisperznog sustava: veličinom, gustoćama faza te oblikom čvrstih čestica (sferične jedinice daleko brže talože).

Matematički opis fenomena počiva na zakonitosti optjecanja u laminarnom hidrodinamičkom režimu – Stokesova zakonitost:

$$v_s = \frac{g(\rho_{\check{c}} - \rho)x_{St}^2}{18\mu}$$

Brzina nesmetanog taloženja sferičnih jedinica u laminarnim hidrodinamičkim uvjetima pod djelovanjem sile teže

$$v_{SS} = \frac{x_{gr.}^2 (\rho_d - \rho) g}{18\eta} K_\psi K_\phi$$

Brzina *smetanog taloženja* čestica nepravilnog oblika

Dinamički faktor oblika

$$K_\psi = \left(\frac{x_V}{x_{St}} \right)^2$$

Faktor smetanog sedimentiranja

$$K_\phi = \varepsilon^2 f(\varepsilon)$$

$$f(\varepsilon) = \varepsilon^{2,65}$$

Richardson i Zaki

Potrebna površina sedimentatora

$$A_s = \frac{\dot{V}_1}{v_{SS}}$$

No, realni uvjeti u sedimentatoru razlikuju se od idealnih pa je tako dobivenu površinu potrebno uvećati za 50 %.

Sedimentacija u zoni je karakteristika suspenzija kod kojih postoji izrazita granična ploha između gornje bistre i donje sedimentacijske zone.

Brzina takve sedimentacije određena je lokalnom koncentracijom suspenzije.

Matematički opis fenomena počiva na zakonitosti strujanja kroz poroznu strukturu – Carman–Kozenyjeva zakonitost:

$$v_A = \frac{1}{150} \cdot \frac{x_{3,2}^2 \cdot \varepsilon_{sl.}^3}{\eta (1 - \varepsilon_{sl.})^2} \frac{\Delta p}{\Delta l}$$

Površinska brzina kapljevine

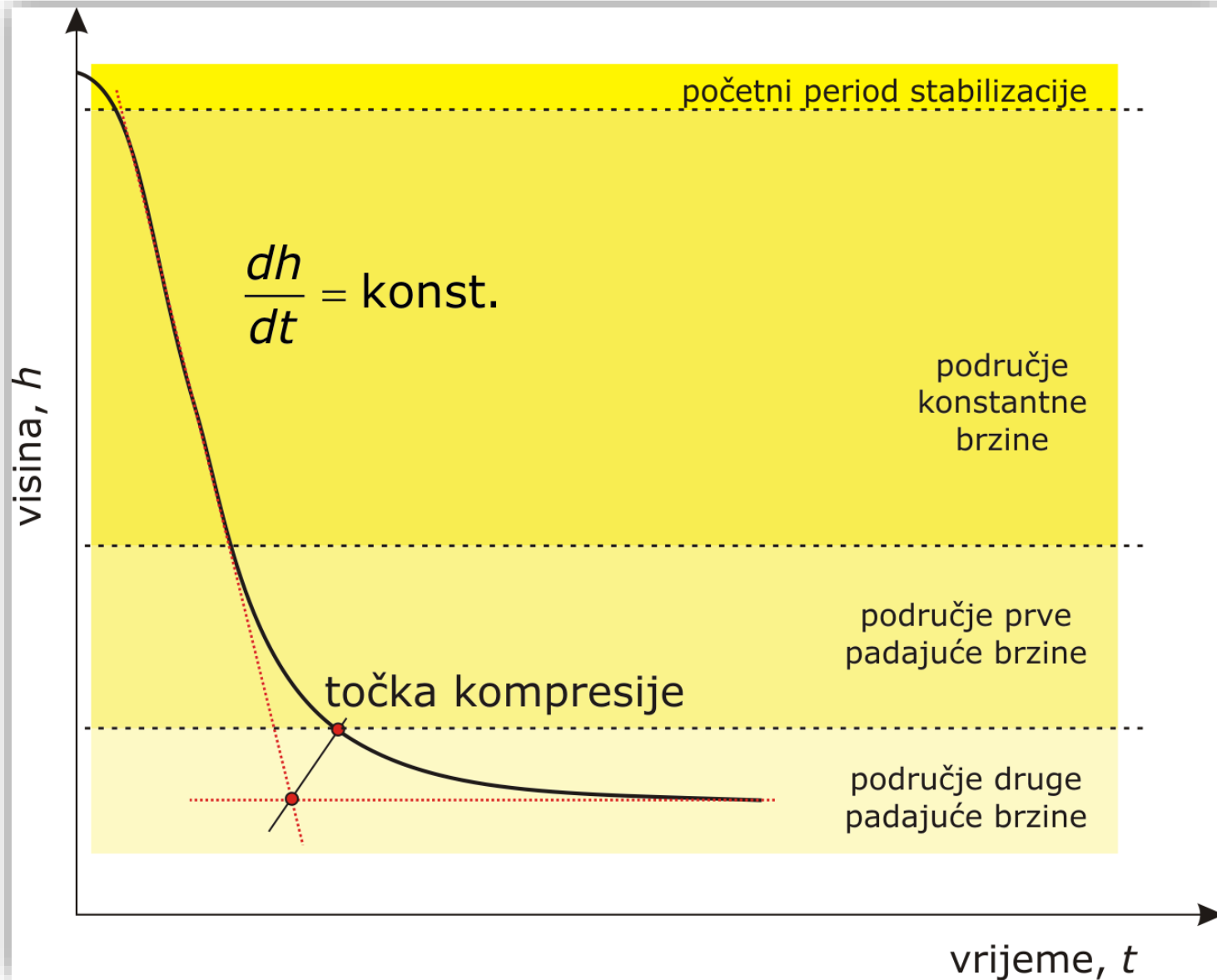
$$v_{SS} = -v_A$$

Brzina smetanog sedimentiranja (taloženja)

Budući se radi o sustavima izrazito kompleksne unutrašnje geometrije, brzina sedimentiranja za ovakve S/L partikulske sustave određuje se eksperimentom, odnosno provedbom sedimentacijskog testa.

Temeljem zavisnosti $v_s = f(c_s)$ provodi se *dimenzioniranje procesne jedinice* za provedbu gravitacijske sedimentacije (određuje se *potrebna površina sedimentatora*).

Procesi separacije u sustavima čvrsto-kapljevito
(S/L partikulskim sustavima)

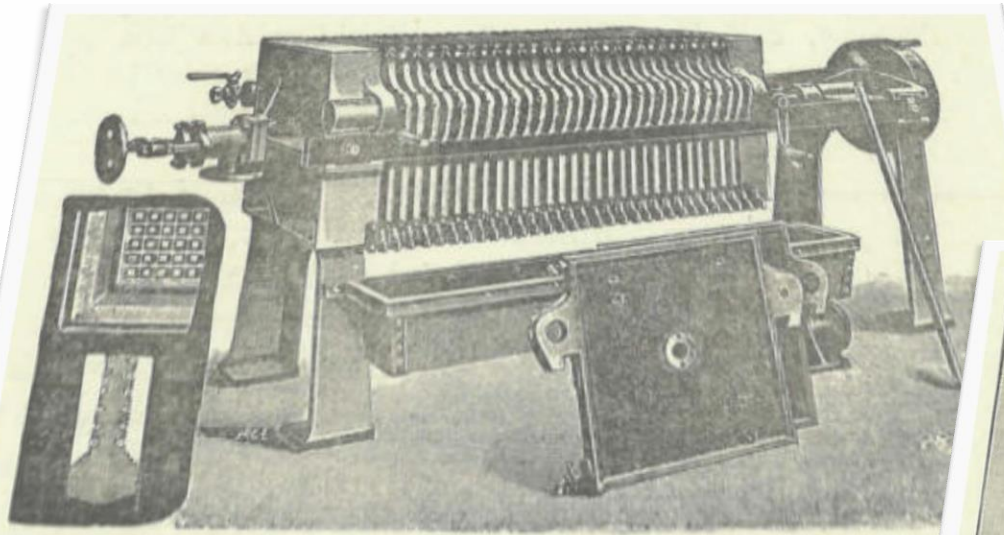

FIG. 8.

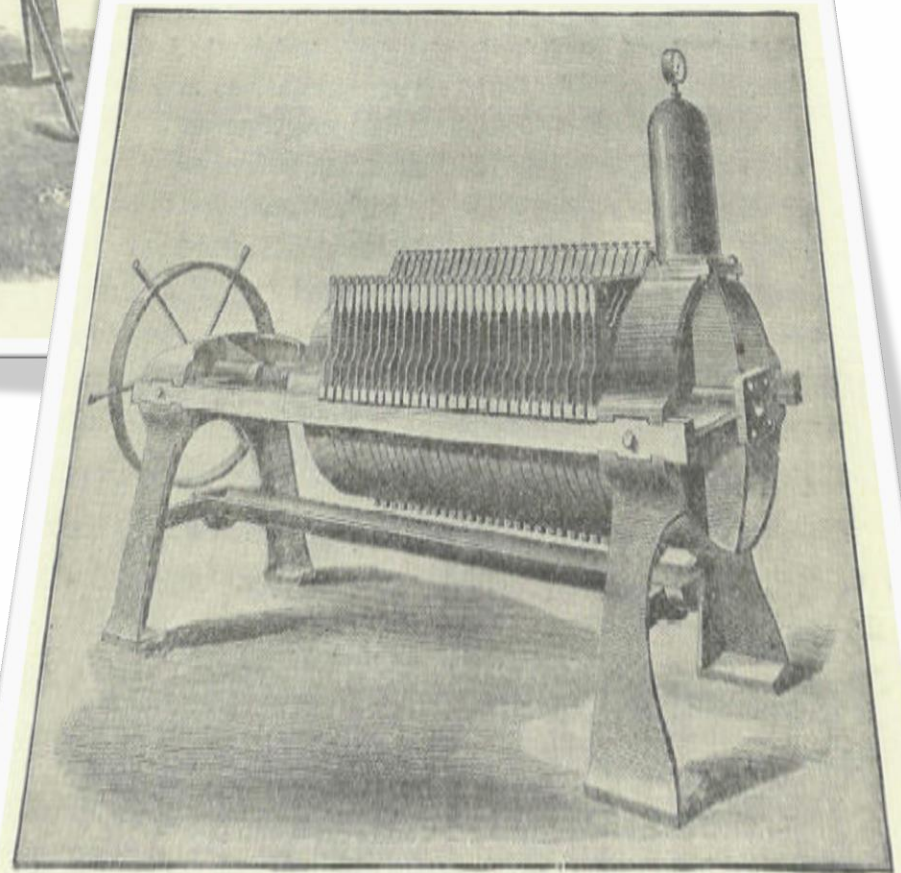

FIG. 8a.

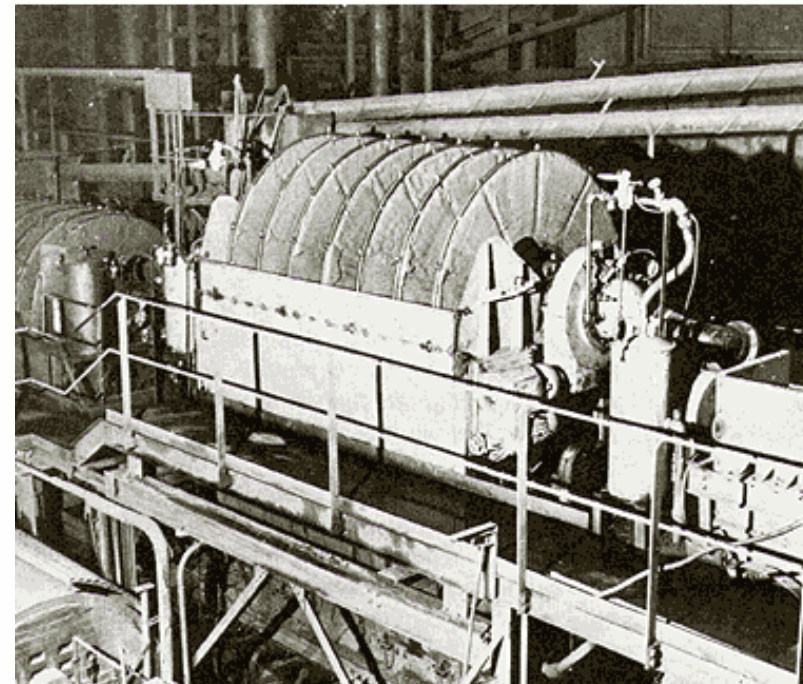

Rotary Drum Vacuum Filter

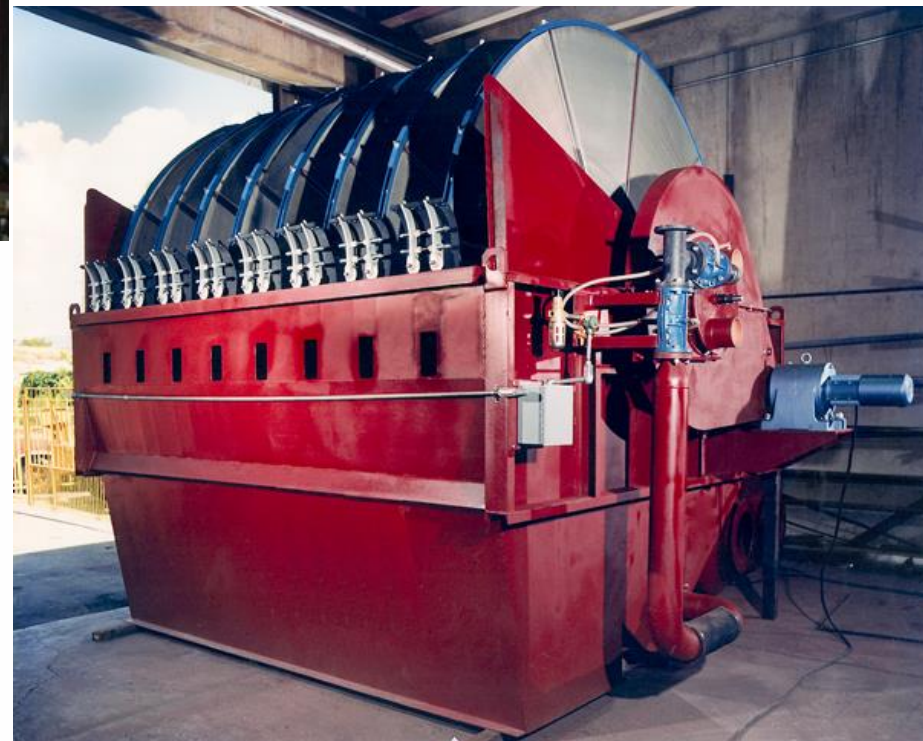

Click the Back button to return

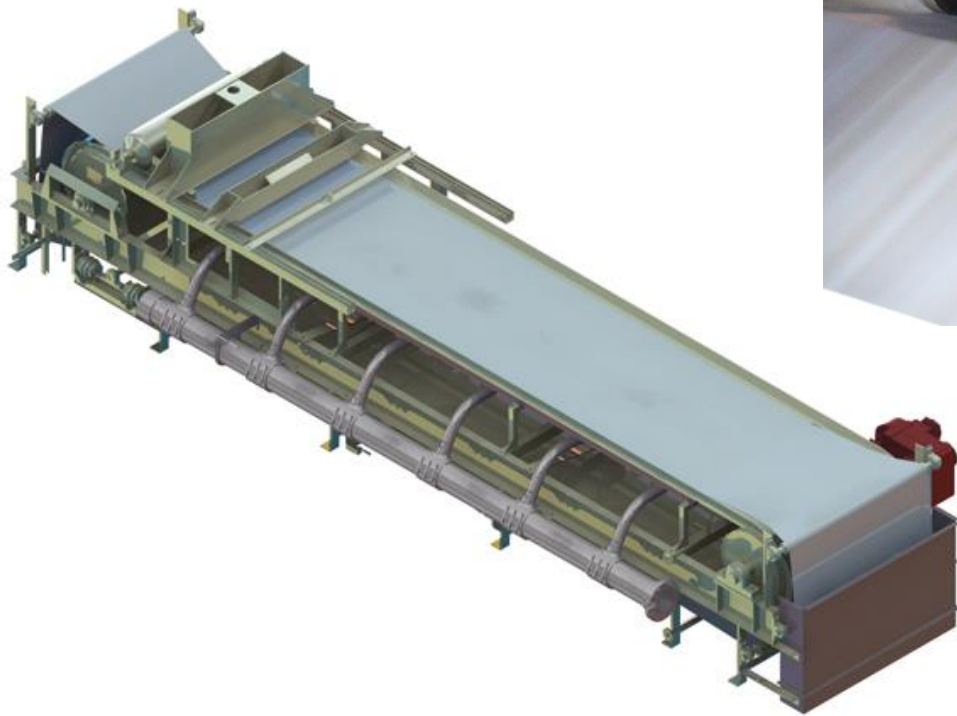
Rotary Disc Vacuum Filter

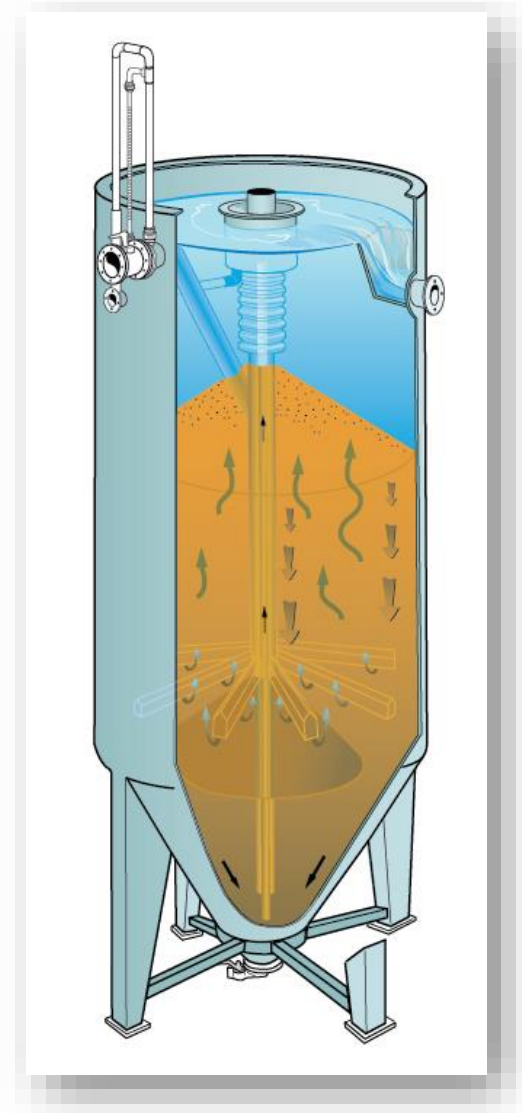

Click the Back button to return

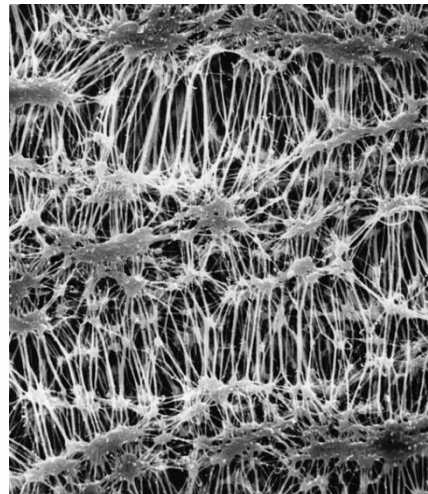
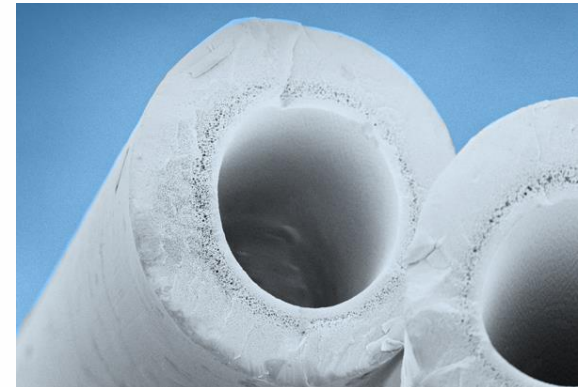
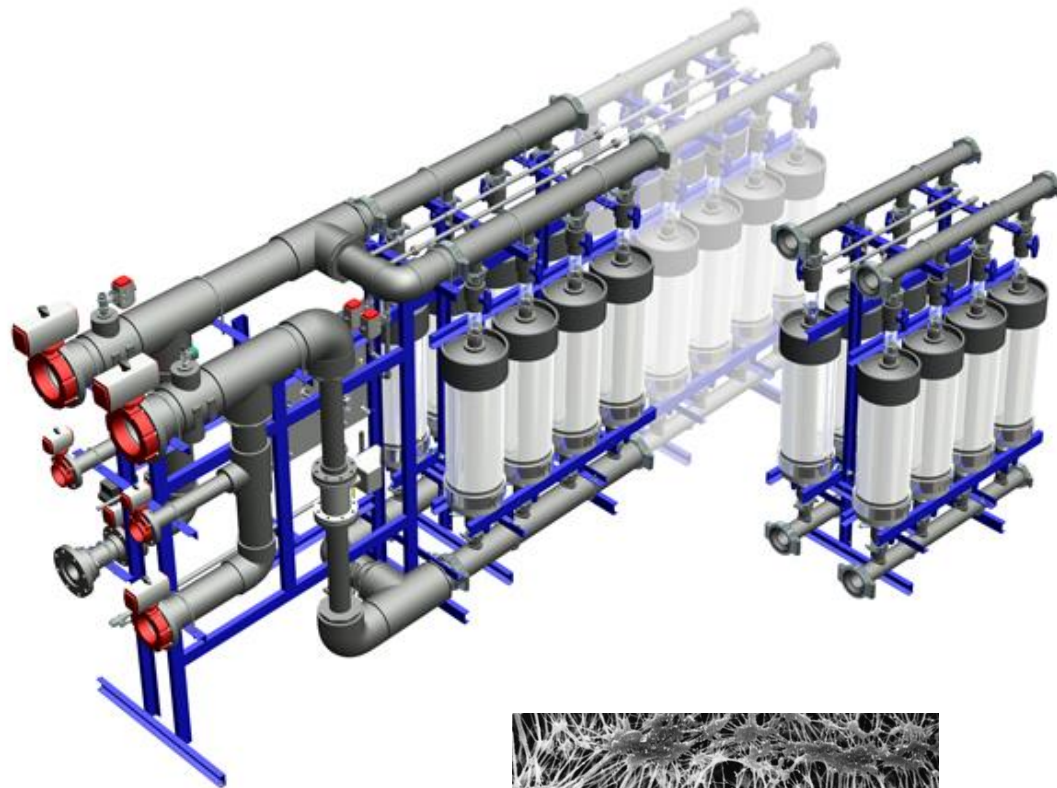

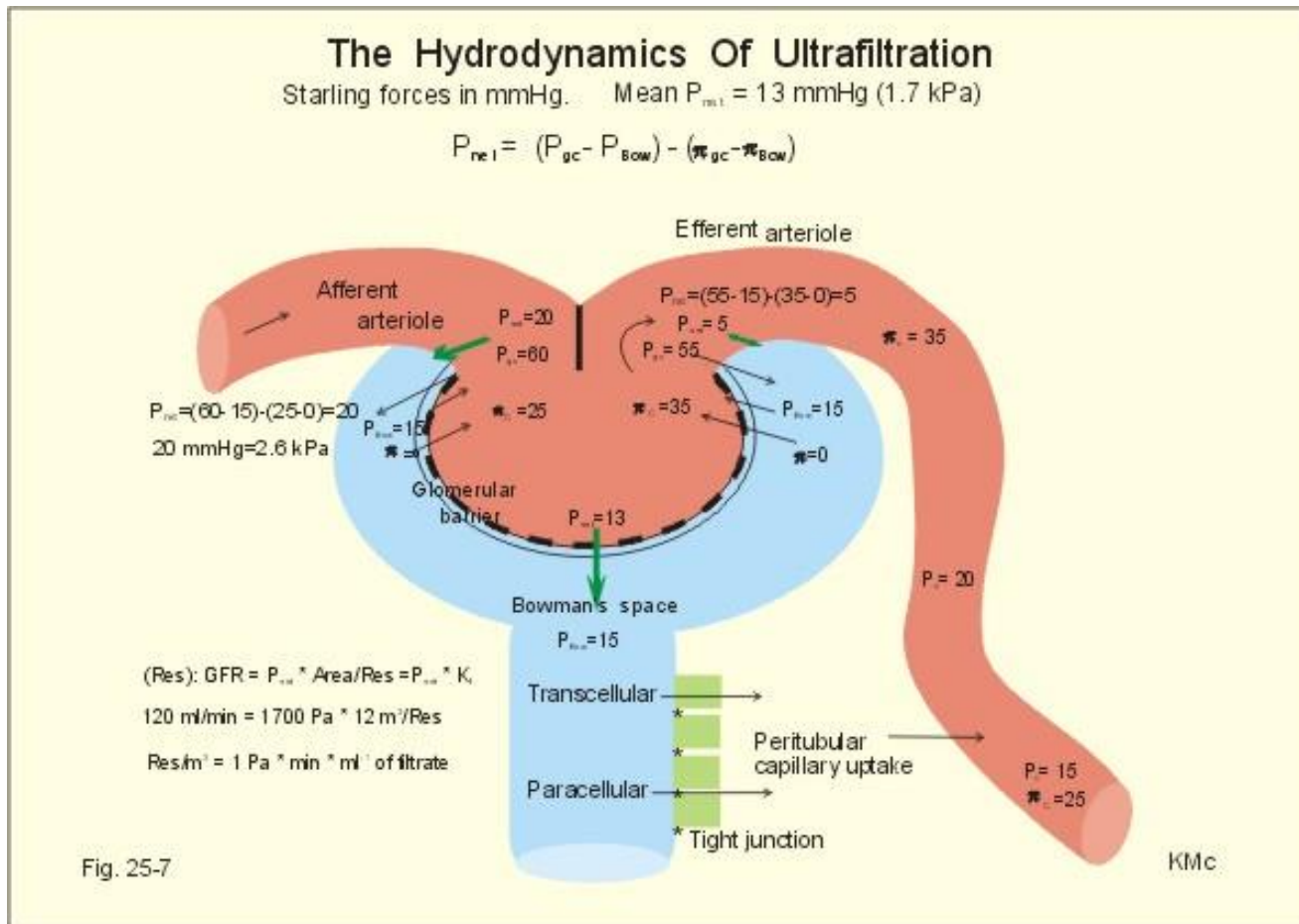

Filtracija

Proces odvajanja (separacije) disperzne faze od disperznog sredstva primjenom poroznog medija (filtarsko sredstvo, membrane).

Tablica 1. Razine procesa filtracije.

RAZINA FILTRACIJE	DISPERZNA FAZA ZADRŽANA PRIMJENOM POROZNOG SREDSTVA	POKRETAČKA SILA	PRINCIP SEPARACIJE/ INTRINZIČKO SVOJSTVO	POROZNO SREDSTVO
MAKRO-	<i>Suspendirane čestice</i>	<i>Razlika tlaka ("pressure driven")</i>	<i>Veličina disperzne faze (mehanizam "size exclusion")</i>	<i>Filtarsko sredstvo, filtarski kolač</i>
MIKRO-	Izrazito sitne suspendirane čestice, kapljice, bakterije, makromolekule	Razlika tlaka	Veličina disperzne faze	MF membrane (veličina pora: 0,1-10 μm)
ULTRA-	+ virusi	Razlika tlaka	Veličina disperzne faze (dominirajući mehanizam)	UF membrane (MWCO = 10^3 - 10^6 Da)
NANO- te REVERZNA OSMOZA	+ viševalentni ioni te za RO + monovalentni ioni	Razlika tlaka te za RO eksterni tlak za reverzibilnost prirodnog toka (osmoze)	Sprega: i. Veličina disp. faze, ii. Naboj disp. faze, iii. Različitosti u fiz.-kem. karakteristikama pojedinih faza te membrane.	NF/RO membrane (veličina pora: 1 nm i manje odnosno iskazano MWCO < 10^3 Da)

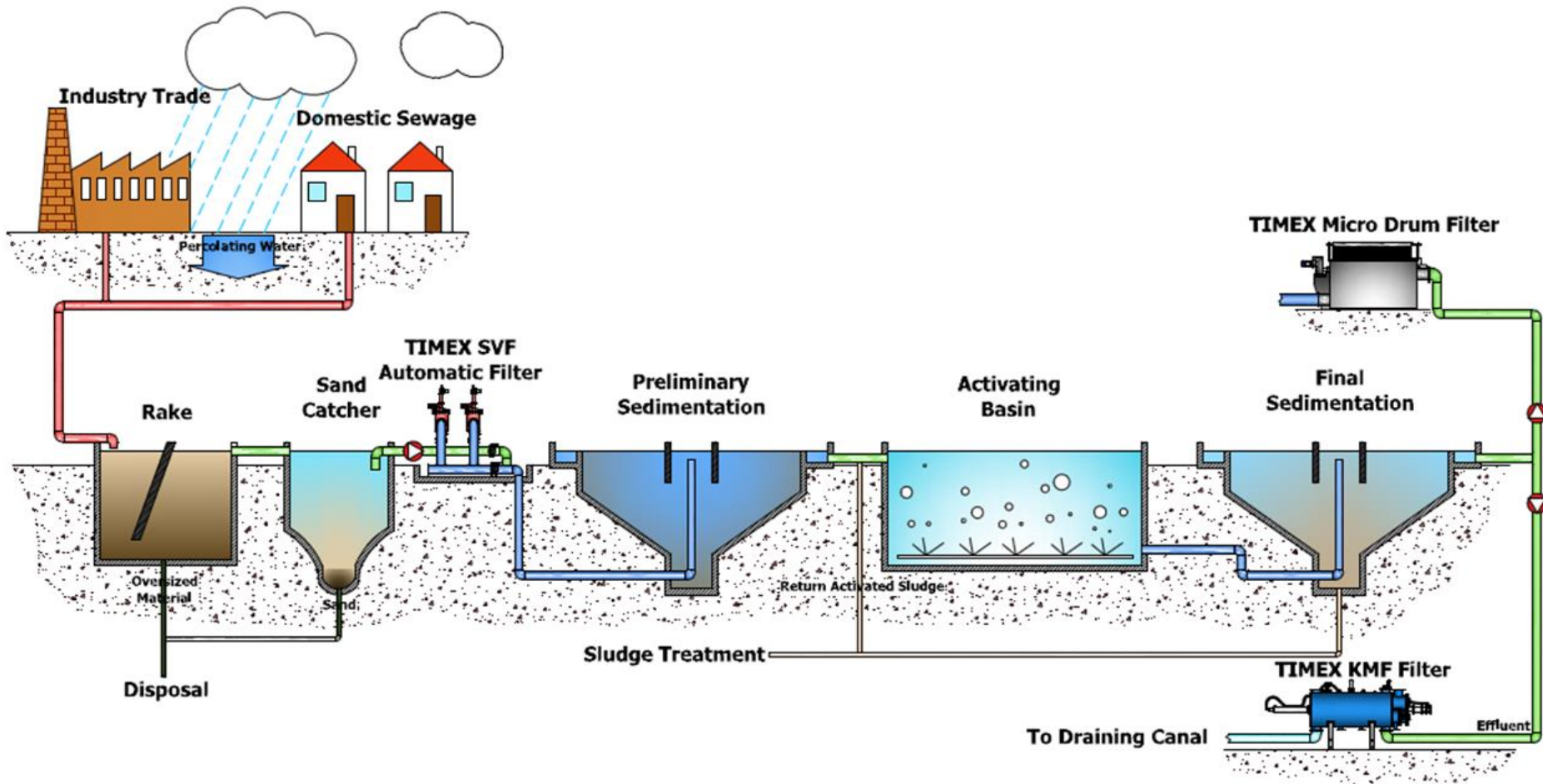
Filtracija

Mehanička operacija razdvajanja mješavina kapljeviti i čvrstih tvari (suspenzija) pomoću šupljikave pregrade (filtarskog sredstva) koja propušta samo kapljevину (filtrat).

Neizostavna je jedinična operacija kemijskog inženjerstva.

Nerijetko se kombinira s drugim jediničnim operacijama u procesuiranju (ukupnoj separaciji) ulazne struje materijala.

Zabluda!!!

*Nerijetko, mnogi poistovjećuju
odvajanje sitom i filtraciju.*

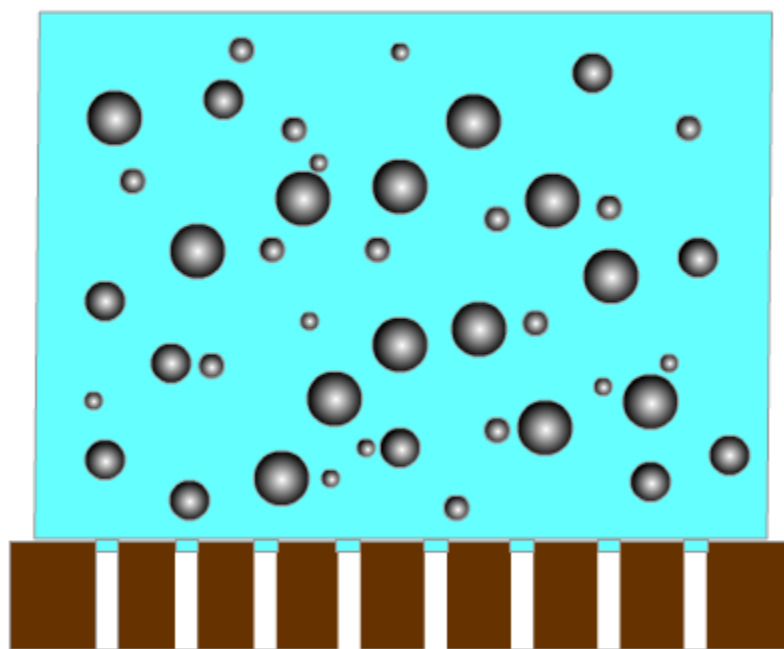
*Za provedbu procesa filtracije nužna primjena
višeslojnog poroznog medija ("multilayer lattice").*

Postoje dva osnovna tipa makrofiltracije:

- i. Filtracija kroz kolač ("cake filtration")
– odvija se u površinskim filtrima ("surface filters"),*

- ii. Dubinska filtracija ("deep-bed filtration")
– odvija se u dubinskim filtrima ("deep-bed filters").*

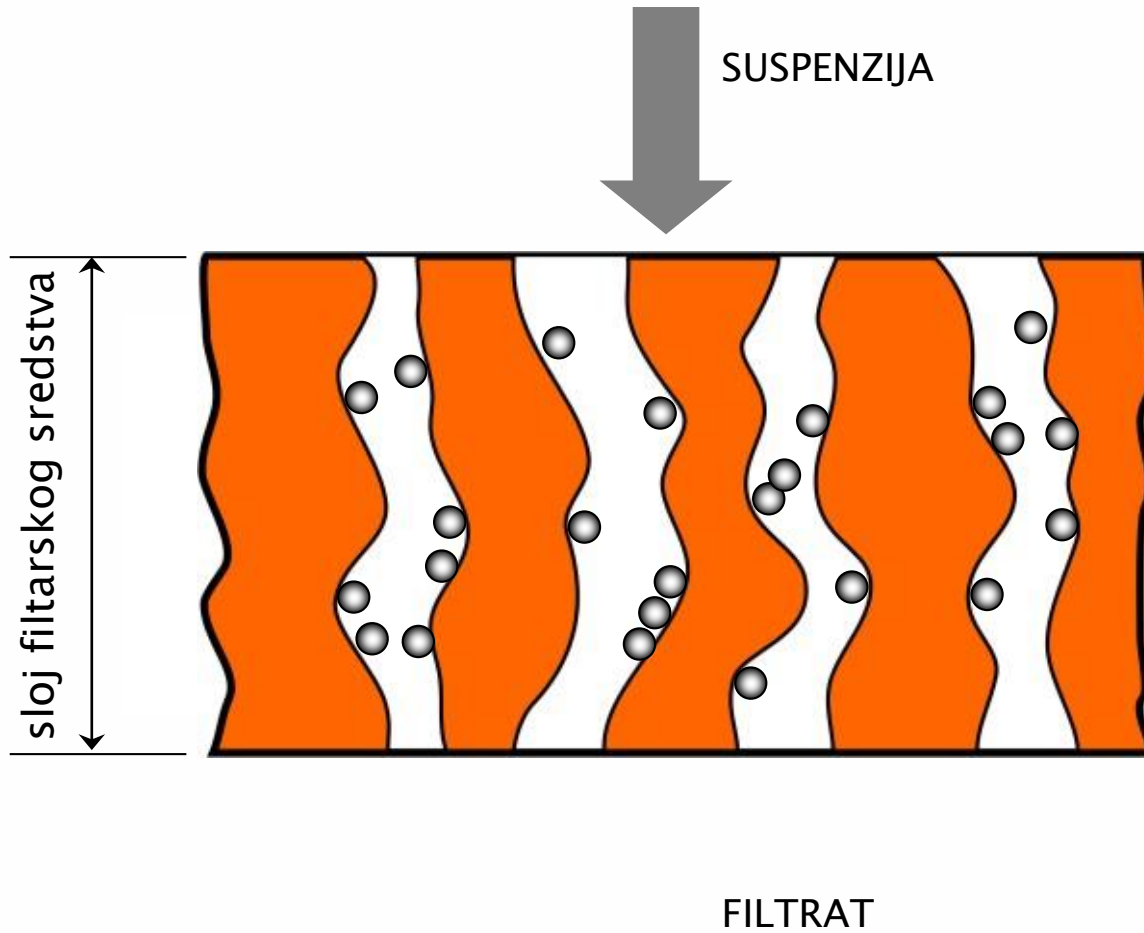

FILTRACIJA KROZ KOLAČ

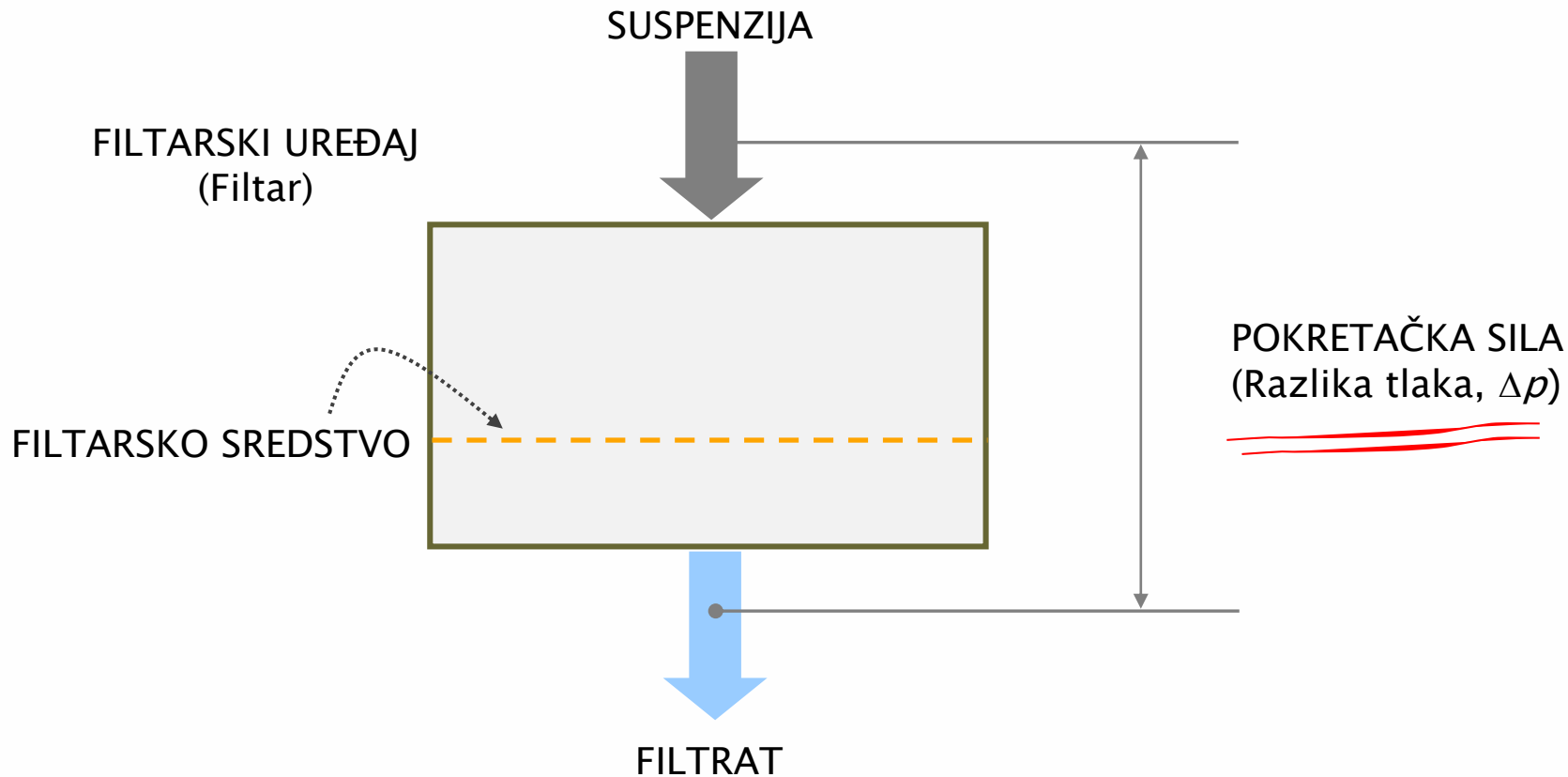

← FILTARSKI KOLAČ

← FILTRAT

Shematski prikaz makrofiltracije

Filtracija kroz kolač zastupljena u sljedećim oblicima:

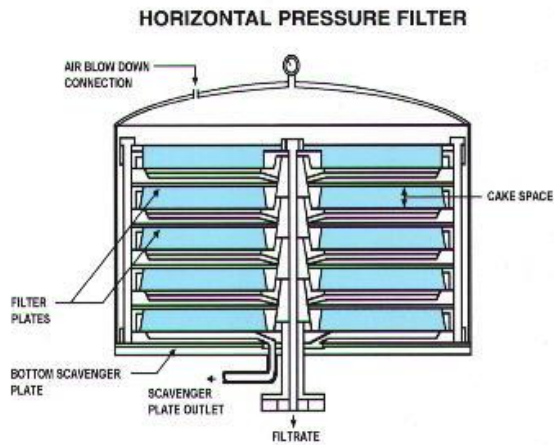
Filtracija kroz kolač

Gravitacijska filtracija

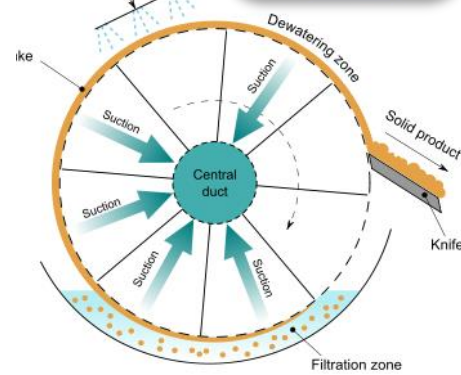
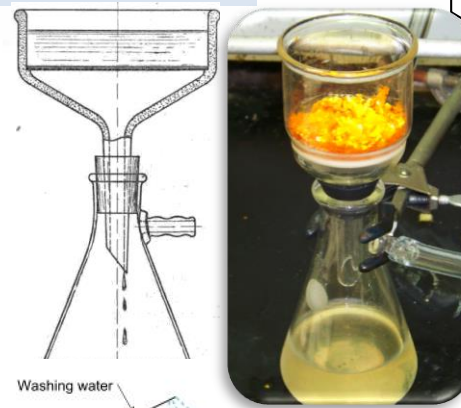

Gravitacijski filter

Tlačna/Vakuumska filtracija

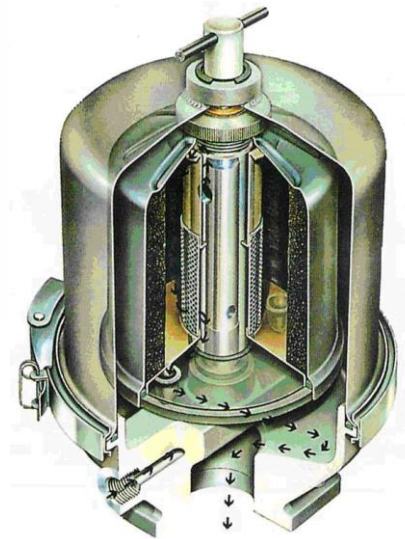

Tlačni filter

Vakuumski filtri

Centrifugalna filtracija

Filtracijska centrifuga

Dva parametra koji ukazuju na uspješnost filtracije kroz kolač:

i. Učin filtra

– količina filtrata iskazana volumenom koja se u jedinici vremena može razdvojiti po jedinici filtarske površine

– ovisi o karakteristikama suspenzije i filtarskog sredstva,

$$\frac{\text{m}^3}{\text{s} \cdot \text{m}^2}$$

ii. Stupanj potpunosti razdvajanja faza

– udjel zaostale kapljevine u masi mokrog kolača.

Matematički opis fenomena

Darcyjev zakon – strujanje kroz porozni sloj

*Henry P.G. Darcy
(1803.–1858.)*

"The man who saved Dijon."

$$\frac{dp_L}{dl} = \frac{\eta}{K} v_A$$

dobiven eksperimentalnim razmatranjima fenomena

Darcy (1856)¹

1 darcy

$$1 \text{ cm}^3 \text{ s}^{-1} = 1 \text{ D} \cdot (1 \text{ cm}^2 \cdot 1 \text{ atm/cm}) / 1 \text{ cP}$$

$$\dot{V} = K \cdot \frac{A \cdot \Delta p}{\eta \cdot L}$$

volumni protok
kapljevine (filtrata) ($\text{m}^3 \text{ s}^{-1}$)

$$\dot{V} = \frac{A \cdot \Delta p}{\eta \cdot R_M} \rightarrow L/K$$

*U slučaju prisutnosti
samo filtarskog sredstva!!!*

- ρ_L – hidrodinamički tlak kapljevine (Pa)
- L – debljina porozne strukture/poroznog medija (sloja) (m)
- η – dinamička viskoznost kapljevine (Pa s)
- K – permeabilnost (propusnost) porozne strukture (m^2)
- v_A – brzina protjecanja kapljevine (m s^{-1})
- A – površina filtracije (m^2)
- Δp – pokretačka sila procesa, pad tlaka, filtracijski tlak (Pa)
- R_M – otpor filtarskog sredstva (m^{-1})

Pri formiranju filtarskog kolača kapljevina nailazi na dodatni otpor, otpor filtarskog kolača (R_C):

$$\dot{V} = \frac{A \cdot \Delta p}{\eta \cdot (R_M + R_C)}$$

Otpor kolača direktno je proporcionalan količini stvorenog kolača (kod nestlačivih kolača)

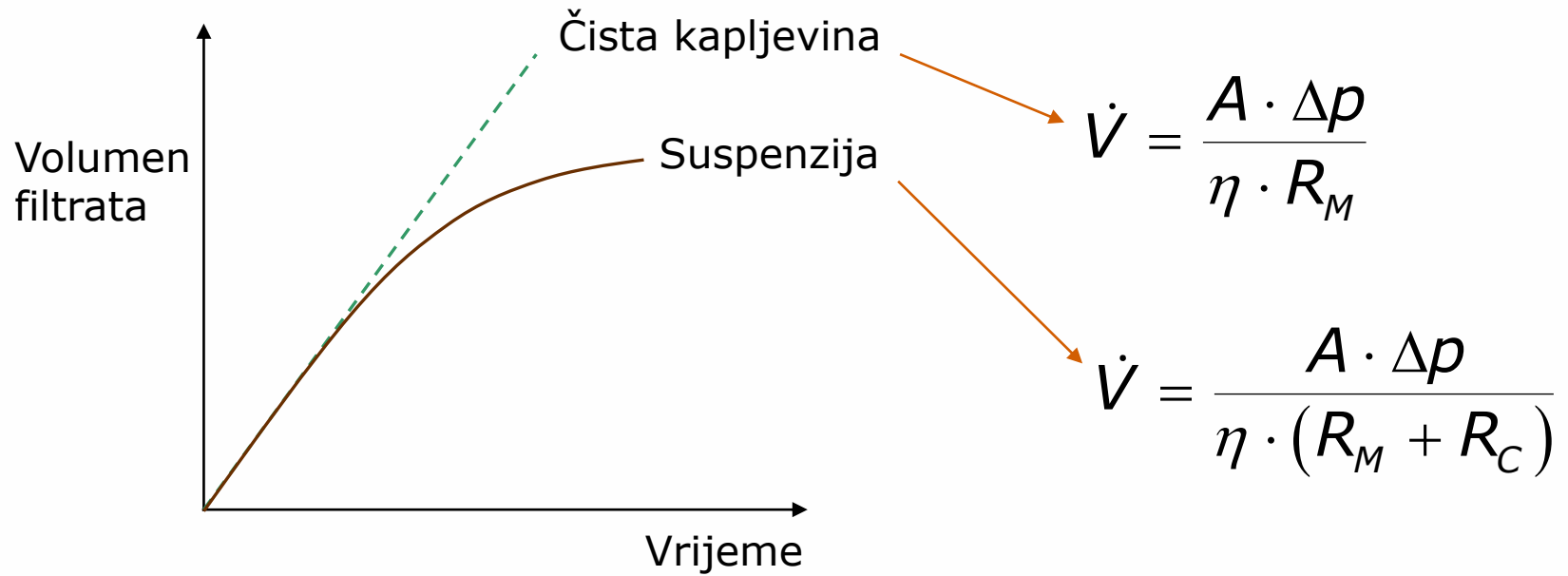
R_C – otpor filtarskog kolača (m^{-1})

α – specifični otpor filtarskog kolača ($m \text{ kg}^{-1}$)

w – masa kolača po jediničnoj površini (kg m^{-2})

$$R_C = \alpha \cdot w$$

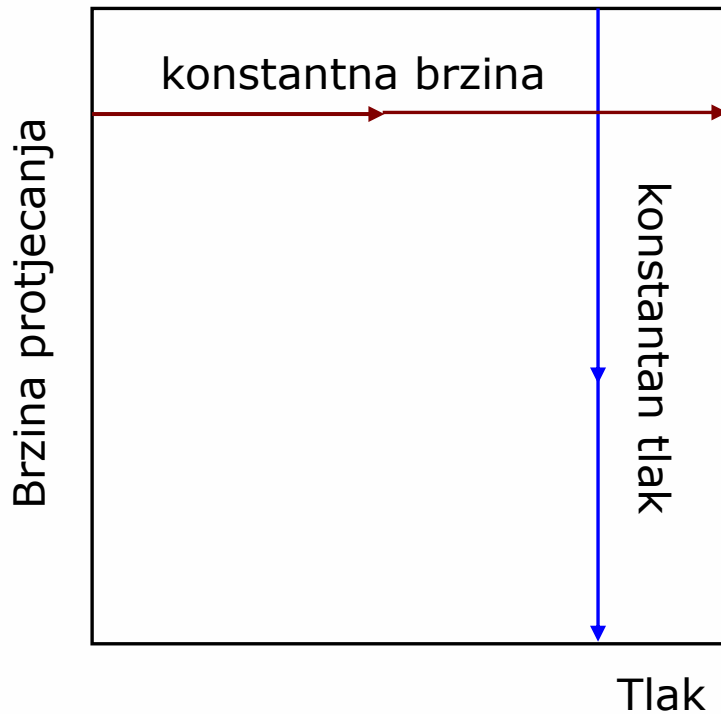
$$\dot{V} = \frac{A \cdot \Delta p}{\eta \cdot (\alpha \cdot w + R_M)}$$

pri $\Delta p = const.$

$$\dot{V} = \frac{A \cdot \Delta p}{\eta \cdot (\alpha \cdot w + R_M)}$$

$$v_A = \frac{\Delta p}{\eta \cdot (\alpha \cdot w + R_M)}$$

- i. Filtracija uz konstantni tlak,*
- ii. Filtracija uz konstantnu brzinu filtracije,*
- iii. Filtracija uz promjenjivi tlak i brzinu filtracije.*

$$\dot{V} = \frac{A \cdot \Delta p}{\eta \cdot (\alpha \cdot w + R_M)}$$

Masa kolača po jediničnoj površini, w

Bilanca čvrste tvari u kolaču:

$$l \cdot A \cdot (1 - \varepsilon) \cdot \rho_d = G \cdot (V + \varepsilon \cdot l \cdot A)$$

*udio zaostale
kapljevine
u kolaču
(zanemaruje se)*

- ε – poroznost sloja
- ρ_d – gustoća disperzne faze (kg m⁻³)
- G – masa čvrste tvari po jediničnom volumenu filtrata (kg m⁻³)
- V – volumen filtrata (m³)

$$w = \frac{G \cdot V}{A}$$

PROTOK KAPLJEVINE

$$\dot{V} = \frac{A \cdot \Delta p}{\eta \cdot (\alpha \cdot w + R_M)}$$

$$\dot{V} = \frac{A \cdot \Delta p}{\eta \cdot \left(\frac{\alpha \cdot G \cdot V}{A} + R_M \right)}$$

BRZINA PROTJECANJA KAPLJEVINE

$$v_A = \frac{\Delta p}{\eta \cdot (\alpha \cdot w + R_M)}$$

$$v_A = \frac{\Delta p}{\eta \cdot \left(\frac{\alpha \cdot G \cdot V}{A} + R_M \right)}$$

*Vrijedi za najjednostavniji model nestlačivog filtarskog kolača.
Idealizirani slučaj!!!*

Carman–Kozenyjeva jednadžba

Osnova: teorija prijenosa količine gibanja/strujanje fluida kroz poroznu sredinu

$$\frac{\Delta p}{l} = 180 \frac{(1 - \varepsilon)^2}{\varepsilon^3} \frac{\eta v_A}{x^2}$$

ε – poroznost sloja

x – veličina čestica (iskazana promjerom) koje čine porozni sloj (m)

Predložena: Kozeny (1927)²

Modificirana: Carman (1937)³, (1956)⁴

2. J. Kozeny, Ueber kapillare Leitung des Wassers im Boden, Sitzungsber Akad. Wiss., Wien, **136(2a)** (1927) 271–306.
3. P.C. Carman, Fluid flow through granular beds, Transactions, Institution of Chemical Engineers, London, **15** (1937) 150–166.
4. P.C. Carman, Flow of gases through porous media, Butterworths, London (1956).

$$\dot{V} = \frac{A \cdot \Delta p}{\eta \cdot \left(\frac{\alpha \cdot G \cdot V}{A} + R_M \right)}$$

OTPOR FILTARSKOG SREDSTVA

Otpor filtarskog sredstva obično je konstantan, ali se može mijenjati s vremenom kao posljedica ulaska čestica unutar pora filtarskog sredstva ili stlačivanja filtarskog sredstva uslijed povećanja tlaka.

$$\dot{V} = \frac{A \cdot \Delta p}{\eta \cdot \left(\frac{\alpha \cdot G \cdot V}{A} + R_M \right)}$$

SPECIFIČNI OTPOR FILTARSKOG KOLAČA

Specifični otpor filtarskog kolača je gotovo uvijek konstantan kod nestlačivih kolača (idealizirani slučaj!!!), ali se može mijenjati s vremenom kao posljedica pregrupiranja čestica u kolaču, ili u slučaju promjenjive brzine filtracije.

Realnost!!!

Gotovo svi kolači su u manjoj ili većoj mjeri stlačivi.

Njihov specifični otpor nije konstantan, te se mijenja s prostornim koordinatama promatranog sustava čvrstog (kolača) kao posljedica postojanja profila pseudo tlaka kompresije po visini kolača.

Stoga, u matematički opis fenomena valja ugraditi srednji specifični otpor filtarskog kolača odnosno njegovu zavisnost o padu tlaka kroz kolač (razni filtracijski testovi).

Carmanova jednađba

$$\frac{dV}{dt} = \frac{A \cdot \Delta p}{\eta \cdot \left(\frac{\alpha_{sr} \cdot G \cdot V}{A} + R_M \right)}$$

S pomoću Carmanove jednađbe (prikladno modificirane) predviđa se tijekom filtracije u industrijskom mjerilu.

α_{sr} – srednji specifični otpor
filtarskog kolača (m kg^{-1})
 t – vrijeme filtracije (s)

Filtracija uz konstantni tlak

$$t = \frac{\eta \cdot \alpha_{\text{sr.}} \cdot G \cdot V^2}{2 \cdot A^2 \cdot \Delta p} + \frac{\eta \cdot R_M \cdot V}{A \cdot \Delta p}$$

vrijeme potrebno da se dobije određeni volumen filtrata

$$\frac{t}{V} = \frac{\eta \cdot \alpha_{\text{sr.}} \cdot G}{2 \cdot A^2 \cdot \Delta p} \cdot V + \frac{\eta \cdot R_M}{A \cdot \Delta p}$$

Eksperimentalno određivanje otpora filtarskog kolača i otpora filtarskog sredstva provedbom filtracijskog testa na laboratorijskim ili poluindustrijskim uređajima!!!

